

ПРОБЛЕМА ЦІННІСНО-СМИСЛОВОГО ЗНАЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У МЕЖАХ ПІДГОТОВКИ МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ

Економова О. С.

*старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності
Київський університет імені Бориса Грінченка
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-2975-969X
o.ekonotova@kubg.edu.ua*

Макарова Е. В.

*старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
факультету музичного мистецтва і хореографії
Київський університет імені Бориса Грінченка
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-5713-3520
e.makarova@kubg.edu.ua*

Яковенко В. Г.

*старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
факультету музичного мистецтва і хореографії
Київський університет імені Бориса Грінченка
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-9090-2144
v.yakovenko@kubg.edu.ua*

Ключові слова: *творча
самостійність,
самоорганізація,
самовдосконалення, творчий
потенціал, інноваційна
діяльність.*

У статті розглядається питання формування навичок самостійної роботи студентів, умови та методи їх розвитку й особливості проблемного типу навчання. Також приділяється увага проблемі формування професійно-творчої самореалізації та самовдосконалення особистості в умовах підготовки до інноваційної діяльності. У разі створення умов розвитку інноваційного потенціалу студента особливу увагу у змісті методологічних та технологічних впливів потрібно надавати розвитку самостійності, самоорганізації, самоосвіти, впровадженню інтегрованих методів використання індивідуально-професійного потенціалу музиканта-виконавця. Науково обґрунтовано методи активізації аналітичного мислення, слухового контролю. Висвітлено проблеми розвитку творчого потенціалу студентів шляхом самовдосконалення та співтворчості викладача та студента на заняттях. Визначено роль творчих занять як різноманітних форм удосконалення майстерності студента, висвітлено основні положення методики і практики на заняттях, надано рекомендації щодо форми організації самостійної роботи студентів. Оскільки виток творчої самостійності є зацікавленість, то відповідно головним завданням викладача – заохочення і спонукання студентів до творчості. У статті проаналізовано стан дослідження самостійної роботи у науковій роботі; окреслено завдання для її вирішення. Намічено шляхи оволодіння аналітичними навичками: визначення мети, методів роботи над музичним матеріалом, позначення можливих труднощів у музичних творах, самостійне вирішення завдань методичного

характеру, запропоновані відповідні форми самостійної роботи у навчальній діяльності студента. Запропоновані форми роботи студентів відкривають шляхи практичним формам неповторно-індивідуального самовиявлення та самоствердження особистісного «Я» кожного студента. Творчий підхід до організації самостійної роботи студентів повною мірою відповідає головній меті самореалізації людини – об'єктивації творчого потенціалу в формах предметної діяльності та одночасного розвитку, удосконалення та збагачення цього потенціалу.

THE PROBLEM OF VALUE AND MEANINGFUL SIGNIFICANCE OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS WITHIN THE LIMITS OF TRAINING MUSICIAN-PERFORMER

Economova O. S.

*Senior Lecturer at the Department of Instrumental and Performing Arts
Borys Grinchenko Kyiv University
Bulvarno-Kudryavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2975-969X
o.ekonomova@kubg.edu.ua*

Makarova E. V.

*Senior Lecturer at the Department of Academic and Pop Vocal
of the Faculty of Music and Choreography
Borys Grinchenko Kyiv University
Bulvarno-Kudryavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5713-3520
e.makarova@kubg.edu.ua*

Yakovenko V. G.

*Senior Lecturer at the Department of Academic and Pop Vocal
of the Faculty of Music and Choreography
Borys Grinchenko Kyiv University
Bulvarno-Kudryavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9090-2144
v.yakovenko@kubg.edu.ua*

Key words: *artistic independence, self-organization, self-improvement, artistic potential, innovation.*

The article deals the skills of independent work of students, conditions and methods of their development, especially the type of learning problem, of forming professional and creative self-realization and self-identity in preparation for innovation. The aim of this article is a great aspiration to prove that creating conditions for the development of innovative potential of young teacher it is necessary to pay a great attention to content of methodological and technological influence on development of self-organization, self-education, implementation of integrated methods of using individual and professional potential of music teacher. It scientifically justifies methods of activation of analytical thinking, auditory monitoring. To develop skills of students self-training it is examined conditions and methods of their development, particularly problematic type of training, problems of formation of professional artistic self-realization and self-identity in terms of preparation for innovative activity. The article deals with the problem of students artistic potential through self-improvement

and collaborative arts activity of teacher and student at the classes. Makes recommendations according to the form of arrangement of students independent work. As far as the source of artistic independence is interest, the main task of the teacher is motivation and encouragement to create. The article analyzes the research of this problem in scientific literature, outlines tasks in solving this problem in process of students, traces the ways of mastering analytical skills: defines aims, methods of work on musical composition, identifies possible difficulties in the compositions, independent solving methodological problems, offers appropriate forms of future music teachers self-training.

Постановка проблем. У сучасному українському суспільстві музична освіта відіграє важливу роль у духовному розвитку молоді. Пріоритетом для сучасної вищої освіти України є розвиток особистості та її інтересів. Головною метою вищої освіти є підготовка вчителя, здатного самостійно вирішувати професійні завдання, саморозвиватися, творчо самореалізовуватися. Першочерговим завданням сучасної музично-педагогічної освіти у межах ВНЗ є формування і розвиток творчих умінь майбутнього музиканта, які передбачають здатність до самостійної творчої діяльності. Професійна діяльність вимагає від фахівця активності, самостійності, ініціативи, креативності, потреби у самореалізації тощо. Самостійна робота формує у студента вміння реалізувати різноманітні явища сучасного суспільного життя, навчає форм, методів діяльності, навчає компетентно використовувати знання та вміння на практиці, розвиває пізнавально-діяльнісні можливості, формує вміння правильно організувати навчальну діяльність.

Формування мети та завдань. Мета статті – проаналізувати організацію самостійної роботи студентів у процесі підготовки до музичної діяльності. Основними завданнями досягнення мети є: визначення сутності та значення самостійної роботи майбутнього музиканта; розкриття методів роботи у процесі вивчення музичних творів; аналіз форм самостійної роботи у навчальній діяльності студентів; пошук нових підходів у процесі підготовки студентів до творчої самореалізації. Основні методи навчання на заняттях повинні забезпечувати розвиток творчого потенціалу особистості, вчити студентів самостійно здобувати знання та передбачати їх тісний зв'язок з практикою.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання організації самостійної роботи студентів розглядається багатьма педагогами-музикантами, які схвалювали ініціативність, активність, самостійність у студентів, надаючи їм можливість вільно трактувати твір за власним відчуттям, давали простір фантазії студентів у межах «гарного естетичного смаку», якщо позицію виконавця було добре

обґрунтовано, коректно пропонуючи свої вказівки щодо виконання, ненав'язливо, проте систематично спрямовували студентів до винайдення правильного рішення. Вони вважали, що завдяки цьому можливо поєднати роботу вчителя та студента і спрямувати спільні зусилля на виховання висококваліфікованого музиканта.

Самостійність розглядається О. Шрамко як процес підвищення професійної і загальної культури педагога [6, с. 548], А. Алексюк – забезпечення високих результатів професійної діяльності [1, с. 560]. Вчені В. Гриньова, Л. Гончаренко вважають, що професійне самовдосконалення особистості є більш широким і глибоким ніж процес формування професійно значущих якостей чи підвищення професійної майстерності. [2, с. 417]. У літературних джерелах було визначено, що ознаками самостійної роботи студентів є сформоване вміння самостійно ставити мету діяльності, визначати її цілі, здійснювати контроль і самооцінку. Вчені-дослідники Н. Гуральник, Г. Падалка, Т. Пляченко вивчали різні аспекти самореалізації та самовдосконалення студентів: форму організації навчання та навчальну діяльність, яка передбачає відповідні процедури, що виконують студенти в процесі навчально-пізнавальної, навчально-практичної та навчально-професійної діяльності [4, с. 460]; Т. Пляченко, О. Олексюк – удосконалення виконавського рівня студентів [5, с. 12]; В. Гриньова, Н. Гуральник – здатність до музично-творчої діяльності [2, с. 417].

Виклад основного матеріалу. Спрямування вдосконалення педагога на актуалізацію власних сутнісних сил особистісного потенціалу ставить дії із самостійністю в тісний зв'язок із професійною творчістю. Адже переважну роботу студента займає самостійне опрацювання музичного матеріалу. Це пояснюється насамперед специфікою навчання студентів – багатогранністю мети і завдань курсу. Тому головні зусилля повинні бути спрямовані на те, щоб, по-перше, зацікавити студента викладеною проблемою, а по-друге, зорієнтувати його на самостійний пошук, на самостійну роботу. Доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному

досвіду, думці і дії, будуть справді міцними. За даними ЮНЕСКО, у процесі викладання навчального матеріалу засвоюється 15% інформації, що сприймається на слух, і 65% – на слух і зір. Якщо ж навчальний матеріал людина опрацює сама, самостійно виконує завдання від його постановки до аналізу результатів, то засвоюється не менше 90% інформації. Щоб реально сформувалось умінь мислити, треба певним чином будувати самостійну навчальну діяльність студента, виключивши механічне запам'ятовування навчального матеріалу.

У разі створення умов розвитку потенціалу молодого вчителя особлива увага у змісті методичних і психологічних впливів надається розвитку навичок самоорганізації, самоосвіти, самовиховання, що передбачає формування функцій самовдосконалення та самостійності. Проблема самореалізації та самовдосконалення студентів постає сьогодні як ніколи гостро, бо сучасний світ і сучасна освіта не дають готових рецептів життя. Ці «рецепти» кожний студент повинний «вписувати» собі сам, комбінуючи і синтезуючи знання, отримані в університетських аудиторіях. Тому треба привчити себе працювати самостійно, самостійно думати, шукати, проявляти себе, розвивати власні сили. І це повною мірою відповідає завданням сучасної вищої школи, де на перший план виходить розвиток самостійного мислення студента та створення умов для його особистісного самоздійснення. Особливого значення набуває при цьому питання пошуку найадекватніших шляхів, форм та способів самореалізації. Для майбутньої роботи вчителя музики студенти повинні вміти застосовувати набуті вміння у своїй професійній діяльності. Для досягнення мети викладачі повинні навчити студента вчитися, тобто працювати самостійно, але з допомогою викладача. На жаль, досить часто буває, що ті студенти, які показують гарні результати на заняттях, на практиці в школі розгублюються і не виявляють себе так яскраво, як хотілось би. Постає питання: в чому ж причина цього? У невмінні студента самостійно мислити, приймати рішення без підказки викладача. Такий студент зник, що викладач на занятті у вищій «розмовує» навчальний матеріал, а його справа – лише правильно все завчити. Звикнувши до такого стилю роботи, студент не може перейти ту грань, коли його вже не навчають, а він самостійно повинен навчатися. Йому дуже важко це зробити, адже він не вміє самостійно працювати, і перші труднощі його лякають.

Навчити студента працювати самостійно – це той фундамент, без якого неможливе ні оволодіння секретами виконавського мистецтва, ні загальний розвиток особистості. Вочевидь, що залишити на самоплив цю ланку роботи студен-

тів не можна, самостійна робота кожного студента індивідуального класу повинна бути чітко спланована і методично організована. Пошук результатних форм і методів її організації – одне з найважливіших завдань викладача основного музичного інструмента.

Формування навичок самостійної роботи студентів передбачає:

- оперування музично-слуховими уявленнями;
- розвиток самоконтролю та самооцінки;
- аналіз і синтез;
- творчий підхід до виконання музичних творів;
- активність, ініціативність, волю.

Самостійна робота має органічно входити в процес навчання, а не бути лише певною частиною самопідготовки студентів. Необхідно, щоб музичні заняття завжди спонукали до самостійного вирішення навчальних завдань. Викладачі використовують у навчальному процесі такі прийоми для формування самостійної роботи:

- обговорення зі студентами плану вивчення музичного твору на заняттях, врахування його думки;
- самостійний аналіз студентом власного виконання;
- дискусія «викладач–студент»;
- висунування прогностичних припущень на основі отриманої інформації;
- самооцінка роботи студента на заняттях.

Уся діяльність майбутнього вчителя музики пов'язана з вивченням і виконанням музичних творів. Музика повинна бути головною дійовою особою кожного заняття, і немає потреби повторювати, що тільки «живе» виконання спроможне зробити урок музики результативним, яскравим. Чим же можна допомогти майбутньому вчителю? Передусім починаючи з перших занять у класі потрібно націлювати студента на самостійність у роботі. Комуś більше довіряти, розширюючи зміст завдань для самостійної роботи, а є студенти, яких треба постійно тримати під контролем. Адже як здебільшого проходить заняття у класі? Викладач тільки те і робить, що звертає увагу студента на ті авторські вказівки, які вже є в нотах. Дуже мало хто зі студентів спроможний грамотно розібрати музичний твір і зрозуміти, що основою дійсно творчого виконання є насамперед точне прочитання авторського тексту. Тому було б корисним попросити студента спочатку проаналізувати текст: звернути увагу на темп, розмір, ритмічні особливості, динамічні вказівки, штрихи, зручність аплікатури, технічно складні моменти. Подібний за своїми завданнями твір можна дозволити вивчити самостійно. Перевіряючи домашнє завдання, не варто поспішати

відразу ж виправити помилки: нехай студент сам спробує зробити аналіз і піддати критиці своє виконання. До речі, це чудовий спосіб вяснити, чи спроможний студент слухати себе, чи чує він конкретне звучання або, як буває часто, приймає бажане за дійсне. Можна з упевненістю сказати, що такий студент уже на третьому курсі зможе вивчити музичний твір без допомоги або ж з мінімальною допомогою викладача.

Від того, як буде організоване і в якому руслі розвиватиметься спілкування з педагогом, значною мірою залежить успіх усього навчально-виховного процесу та формування навичок самостійної роботи студентів. Про виникнення контакту між викладачем і студентом можна говорити в тому випадку, якщо спостерігається виникнення в ході навчання:

- ситуація, коли студент не пасивно сприймає інформацію викладача, а розмірковує разом з ним;
- співпереживання емоційного відгуку на те, що відбувається в класі, коли викладач зміг зацікавити студента змістом твору;

- співпраця, що є результатом співроздумів і емоційного відгуку: студент погоджується чи заперечує, ставить питання, доповнює, наводить нові аргументи. В процесі музичного спілкування студент не пасивний «поглинач» інформації від педагога, а активний її перетворювач. Ефективним прийомом змістового наповнення взаємодії є прийом переадресування поставленого питання студенту, наприклад: «Якщо Ви (студент) поставили запитання про інтерпретацію такого музичного твору, то маєте власні міркування з цього приводу. Моя ж (педагога) думка з цього приводу така... А Ваша яка?». Так педагог і студент прагнуть, по-перше, передбачити певний рівень самостійного розуміння такого твору студентом, по-друге, розуміння завдань, поставлених педагогом перед студентом, по-третє, зближення точок зору педагога і студента у разі визначення та реалізації музично-художнього образу твору.

Творчо взаємодіючи зі студентом, педагог спрямовує свої зусилля на розуміння тонкощів психологічної взаємодії зі студентом. Навчальний матеріал стає більш доступним за рахунок його осмислення, пропущення крізь призму особистісного сприйняття студента. Викладач має можливість для реалізації навчально-комунікативних завдань: власним прикладом, короткими вказівками навчати студента вміння уважно вислуховувати думку викладача, обґрунтовувати виконання музичного твору, самостійно формулювати домашнє завдання. Викладачі прагнуть не тільки чітко викласти студентам художню мету твору, а й уміти показувати шляхи досягнення цього. При цьому викладачі повністю виключають будь-які заходи авторитарного впливу на осо-

бистість студента. В певних ситуаціях їм вистачає сміливості тактовно відмовитись від свого бачення і відчуття твору, зрозуміти і прийняти точку зору студента, якщо вона обґрунтована.

Дуже часто викладачі вдаються до методу непрямого впливу на студента, вважаючи його більш творчим. Викладачі вибирають метод непрямого впливу шляхом порівнянь, торкаючись музичних питань у прямому значенні слова. Таким чином, вони прагнуть пробудити у студента конкретно-музичне почуття як паралель до його узагальнень, тим самим зберігаючи музичну індивідуальність. Доцільним є використання методу непрямого наведення, коли молодому виконавцю здається, наче він сам дійшов до вирішення певних проблем. Викладач перестає бути тренером, стаючи життєвою сушільною силою.

Звичайно, необхідно давати можливість самостійного проникнення у сутність взаємозв'язку музично-слухових та моторних уявлень. Робота викладача в таких ситуаціях має бути націлена на те, щоб сприяти самостійним проявам студентів у знаходженні необхідних рухів, прийомів артикуляції через особистісне їх розуміння. Отже, формування самоконтролю повинне стати першочерговою метою виконавця, яка визначає стратегію і зміст його роботи. Кожен виконавець попередньо продумує, «програє» у внутрішньому плані твір. Робота зі слуховою уявою – це визрівання інтерпретаторської компетенції, індивідуальна обробка матеріалу. Внутрішній слух допомагає досягнути музичну тканину загалом.

У вирішенні завдань виховання самостійності музичного мислення, професійної самосвідомості треба враховувати думку А. Алексюк, яка підкреслює, що «розумовий процес не надходить за навчанням, а становить його найбільш важливу ланку» [1, ст. 560].

Розвитку слухової уваги сприяють конкретні звукові завдання: диференціація гармонічних, фактурних комплексів, гра у повільному темпі з метою виявлення всіх деталей твору, перевірка за допомогою тембрового слуху, чистоти педалізації, інтонаційної виразності тощо. Доцільно розподіляти такі завдання за певними групами. Аналіз, наступне обговорення змісту музичного твору можна проводити в організаторських групах (3–5 студентів), де по черзі виконуються п'єси, вибрані самостійно. А потім бажано, щоб вони обмінювались думками з приводу різних інтерпретацій, розмірковували, відстоювали власну точку зору. Наприкінці заняття відбираються найкращі інтерпретації для виконання перед усім колективом. Така форма організації сприяє більш диференційованому аналізу, повному включенню в роботу всіх студентів, потребує індивідуальної відповідальності і самостійності музичного мислення.

Поєднання, зіставлення, узагальнення – елементи музичного мислення, що формують звукові інтерпретаторські комплекси. Можливості осмислити логіку драматургічного розгортання твору, цілісність форми допомагає диригентський метод. Студент має змогу побачити твір як партитуру і вивчити його як диригент загалом і в деталях. За таких умов роботи поступово розкриваються закономірності формоутворення, цілісність драматургії твору. В процесі інтерпретаторської діяльності поетапно відбувається сприйняття авторського тексту, втілення його практично за допомогою виконавських дій, а також відтворення музики у публічному виконанні із самостійним його корегуванням.

Та найбільшого значення елементи слухового самоконтролю, самооцінки, активізації самостійного мислення набувають у разі цілісного осягнення внутрішнього змісту твору, в період підготовки до концертного виступу. Тут слуховий самоконтроль сприяє особливому визначенню стилю виконавця в контексті авторського задуму, адекватній самооцінці, встановленню нових творчих завдань.

На практиці доводиться часто спостерігати, як викладачі скорочують етап художньої завершеності в роботі над музичним твором, який має бути відведений студенту для його самореалізації, формуванню досвіду музично-виконавської діяльності, а не «натаскування» та виправлення помилок безпосередньо перед виступом. Викладач на цьому етапі роботи повинен бути режисером, який покращує виконавську майстерність студентів, розвиває особисті, професійні якості, слуховий контроль. Тому максимальний розвиток студентів відбувається саме в процесі інтерпретаторської діяльності.

Найвищим ступенем творчості майбутнього педагога-музиканта є самостійна пошукова діяльність, без якої неможливо його самовдосконалення та самоосвіта. Пошукова робота, яка за своєю суттю є самостійною, розширює межі застосування навичок та вмінь студентів, виступає в ролі діагностика його знань. Для формування у студентів потреби у самостійному музично-пізнавальному пошуку є навчання їх моделювання музичних образів, образного мислення, спираючись на музично-слухове уявлення, гру музичних творів з різними емоційними забарвленнями. Аналіз, порівняння, узагальнення окремих структур елементів, тематичний та динамічний розвиток музичного матеріалу – всі ці методи сприяють формуванню самостійного мислення. Цінним є те, що проблемний тип навчання сприяє засвоєнню не лише результатів пізнання, а і самого процесу отримання цих результатів (формування уявлень конкретної звукової фактури, конструю-

вання музично-виконавського образу, пошук шляхів реального художнього виконання).

Звідси випливає, що зміст виконавського образу, представленого у показі педагогом на уроці, не може бути засвоєний і відтворений студентом у власному виконанні, оскільки він стає тим особистісним результатом, до якого прийшов педагог: його виконавським задумом, відкритими знаннями, вміннями, навичками. Студенту необхідно самому пройти цей шлях, отримавши відповідний результат.

Перевагою проблемного навчання є можливість виявити ініціативу, творчу активність, здатність до самооцінки. Найпоширенішою формою співробітництва на таких заняттях є проблемно-пошуковий діалог, в умовах якого студенти відчують себе співучасниками навчального процесу. Слід відзначити, що проблемно-пошукова діяльність значно сприяє розвитку таких здібностей, як оригінальність думок, ідей, умінь інтегрувати та синтезувати інформацію, пошуковий стиль мислення тощо.

Методичні поради та рекомендації щодо виховання творчої самостійності:

1. Прислухатися до свого виконання. Навчитися «слухати себе», переживати процеси, які відбуваються в музиці. Тільки поглиблюючи здатність студента-виконавця слухати своє виконання, усвідомлювати різноманіття звукових модифікацій, викладач трансформує активне мислення студента до самостійності у виконанні.

2. Проблема активного, самостійного, творчого мислення в музично-навчальній діяльності має два аспекти. Один пов'язаний з конкретними результатами цієї діяльності, другий із засобами її реалізації (як працює студент, якою мірою його праця носить творчий, пошуковий характер). Буває і так, що завдання, яке було поставлено, потрібно відпрацювати на цьому ж занятті з допомогою викладача: тоді студенту буде легше працювати далі самостійно. То ж роль викладача у вирішенні цієї проблеми посідає особливе місце. Саме під його керівництвом проходить процес «налагодження» самостійної роботи молодого музиканта.

3. Одна з характерних якостей самостійного мислення музиканта – умінь дати оцінку різних художніх явищ і насамперед умінь критично ставитися до своєї професійної діяльності. Завдання викладача – всебічно заохочувати та стимулювати такі якості.

4. Найбільш перспективним у вихованні творчої самостійності студентів є його інтерпретація музичних творів, де студент діє самостійно.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Гуманістична педагогіка орієнтується на пріоритет особистості, яка розвива-

ється, вмiє самостiйно вчитися, здобувати знання. Реалiзацiя iдеї «вчитися протягом усього життя» знаходить своє практичне втілення саме в організації роботи із самовдосконалення, де створюється висока мотиваційна «планка» і дає можливість розгорнутись потенціальним можливостям молодих спеціалістів.

Отже, творчий підхід до організації самостійної роботи студентів повною мірою відповідає головній меті самореалізації людини – об'єктивації творчого потенціалу в формах предметної діяльності (тобто творення культурного світу) та одночасному розвитку, удосконаленню та збагаченню цього потенціалу (тобто творення власного «Я»).

У процесі навчання можна виховати кваліфікованого фахівця-музиканта і дати багатий матеріал

для розвитку його творчості, активізації музично-логічного мислення, а також сприяти активному самостійному пошуку нових форм, методів роботи зі студентами, накопиченню музично-слухового досвіду. Саме науковий підхід орієнтує майбутніх музикантів на реалізацію у практичному житті набутих систематизованих знань, здатності до їхнього постійного оновлення та інтегрування у власному досвіді з метою творчого втілення, осмислення набутих знань, розвитку самостійного критичного мислення, формування власної моделі цілісної художньої картини світу. Для забезпечення ефективності підготовки студентів доцільно використовувати сучасні підходи до навчального процесу, зокрема інформаційні технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Гриньова В.М. Педагогічна творчість вчителя: теоретичні та методичні аспекти. Харків, 2000. 417 с.
3. Гончаренко Л.П. Формування інструментально-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики. *Наукові записки*. Кіровоград, ДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки. Вип. 112. Кіровоград : РВВ КДПУ, 2012. С. 142–149.
4. Гуральник Н.П. Українська фортепіанна школа ХХ століття в контексті музичної педагогіки: методологічні та теоретико-технологічні аспекти : монографія. Київ : НПУ, 2007. 460 с.
5. Пляченко Т.М. Наукові засади викладання основ музичного інструмента в умовах університетської освіти. *Ars musical, музично-освітологічний дискурс*. № 1. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2014. С. 9–13.
6. Шрамко О.І. Шляхи підвищення ефективності самостійної роботи студентів : навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ. 2008. С. 64–72.
7. Zheng Yu., Leung B.W. Cultivating music student's creativity in piano performance: a multiplecase study in China. *Music Education Research* (England). Volume 23, Issue 5, 2021. P. 524–608.

REFERENCES

1. Aleksuik, A.M. (1998). Pedagogika vyshchoyi osvity Ukrainy: istoriya, teoriya [Pedagogy of higher education of Ukraine: history, theory]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
2. Hrinova, V.M. (2000). Pedagogichna tvorchist vchytelia muzyky [Pedagogical creativity of the teacher: theoretical and methodical aspects]. Kharkiv [in Ukrainian].
3. Honcharenko, L.P. (2012). Formuvannia instrumentalno-vykonavskoi maisternosti maibutnoho vchytelia muzyky [Formation of instrumental and performance skills of the future music teacher]. *Seria "Pedagogichni nauky"*, Vol. 112, pp. 142–149.
4. Huralnyk, N.P. (2007). Ukrainska fortepianna shkola XX stolittia v konteksti muzychnoi pedahohiky: istoryko-metadologichni ta teoretyko-tekhnologichni aspekty [Ukrainian piano school of the 20th century in the context of musical pedagogy: methodological and theoretical-technological aspects]: Monohrafiya. Kyiv: NPU im. M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
5. Pliachenko, T.M. (2014). Naukovi zasady vykladannia osnovnoho muzychnoho instrumenta v umovakh universytetskoj osvity [Scientific principles of teaching the basics of a musical instrument in the conditions of university education]. *Ars musical: muzychno-osvitohichnyi dyskurs*. № 1. Kyiv: KU im. Grinchenko [in Ukrainian].
6. Shramko, O.I. (2008). Osnovy musychnyi instrument: alhorytmy metodyky [Ways to improve the efficiency of students' independent work]: navchalno-metodyichniy posibnyk. Kryvyi Rih: Vydavnychiy dim [in Ukrainian].
7. Zheng, Yu., Leung, B-W. (2021). Cultivating music student's creativity in piano performance: a multiplecase study in China. *Music Education Research* (England). Volume 23, Issue 5.